

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора медичних наук, професора Сергеті Ігоря Володимировича
на дисертацію Светлічного В'ячеслава Юрійовича на тему:
“Психогігієна професійно-технічного навчання підлітків із
зниженим рівнем соціальної адаптації”, що представлена на
здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за
спеціальністю 14.02.01 – Гігієна та професійна патологія

Актуальність обраної теми. Останнім часом в Україні особливої гостроти набули проблеми організації та удосконалення діяльності професійно-технічної освіти набули з одного боку, підготовка кваліфікованих робітничих кадрів в умовах сучасних професійно-технічних училищ є цілком традиційною та випробуваною системою кадрового поповнення усіх галузей виробництва. З іншого боку, здійснення такої підготовки на державному або регіональному рівнях потребує значних бюджетних витрат, що зумовлює складнощі у її фінансуванні в умовах економічної та політичної кризи.

Проте цілком переконливо доведено, що система професійно-технічної освіти є найбільш дієвою формою підготовки робітничих кадрів, яка органічно поєднує набуття підлітком необхідного для подальшої праці кола професійно-значущих навичок, отримання середньої освіти, належного виховання та впровадження оздоровчих технологій. На теперішній час в Україні діють понад 800 професійно-технічних училищ, в яких навчаються близько 300 тисяч учнів. В той же час, і це слід підкреслити окремо, до теперішнього часу практично не дослідженою залишається проблема психогігієнічних аспектів організації професійного навчання підлітків, що належать до особливих категорій – сиріт та інвалідів, загальною психологічною рисою яких є знижена соціальна адаптація.

Гострота проблеми дітей і підлітків із зниженим рівнем соціальної адаптації визначила нагальну потребу у впровадженні ряду державних програм з медичного забезпечення здоров'я молоді. Не можна не відзначити і те, що одним із пріоритетних напрямків подальшого розвитку системи охорони здоров'я є розробка комплексу гігієнічних заходів з медико-соціальної реабілітації дітей-інвалідів та сиріт, які викладені у Національній програмі “Діти України”, Міжгалузевій комплексній програмі “Здоров'я нації”, проекті “Загальнодержавної програми “Здоров'я – 2020: український вимір” та інших законодавчих і нормативних документах, які визначають стратегію і тактику діяльності державних органів у вирішенні медико-соціальних проблем досліджуваного контингенту.

Таким чином, висока актуальність дисертаційного дослідження В.Ю. Светлічного на тему: "Психогігієна професійно-технічного навчання підлітків із зниженим рівнем соціальної адаптації", що присвячене вирішенню саме цієї наукової проблеми, не викликає жодних сумнівів та заперечень.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна. Розглядаючи ступінь обґрунтованості положень, висновків, рекомендацій, які сформульовані у дисертації, слід відзначити, що автором дисертаційного дослідження чітко та цілком обґрунтовано сформульовані його мета і основні завдання, визначені об'єкт і предмет дослідження.

Зокрема, як *головну мету дисертаційної роботи* здобувач визначив розробку і впровадження системи заходів донозологічної діагностики та здійснення психогігієнічної оптимізації психічного здоров'я підлітків-ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації.

У зв'язку з цим, до числа *пріоритетних завдань*, які підлягали розв'язанню під час виконання наукового дослідження, були віднесені наступні задачі:

- вивчити особливості життєдіяльності різних відповідно до рівня соціальної адаптації підлітків, які здобувають будівельні професії у закладі професійно-технічної освіти;
- оцінити особливості впливу умов життєдіяльності на розвиток провідних когнітивних функцій підлітків (розумова працездатність, пам'ять, увага) із різним ступенем соціальної адаптації;
- встановити роль характерологічних, психоемоційних і гендерних особливостей у формуванні психічної діяльності ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації;
- дослідити вплив умов професійно-технічного навчання на стан психічного здоров'я ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації;
- розробити систему психогігієнічних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу соціальної реабілітації осіб із зниженим рівнем соціальної адаптації.

Отже, в основі наукового дослідження, яке представлено на офіційний захист, знаходяться питання щодо обґрунтування критеріїв гігієнічної донозологічної діагностики стану психічного здоров'я учнів професійно-технічних закладів із зниженим рівнем соціальної адаптації, внаслідок сирітства і інвалідності, та розроблення на підставі їх урахування цілком ефективної системи донозологічної діагностики і корекції ситуацій, періодів та станів ризику порушень з боку провідних корелят психічного здоров'я.

Як *об'єкт дисертаційного дослідження* визначено вплив умов професійно-технічного навчання на особливості життєдіяльності, функціонального стану та

здоров'я підлітків із різним рівнем соціальної адаптації, як його предмет – чинники ризику та оздоровчі чинники професійно-технічного навчання, а також стан психічного здоров'я учнів, показники їх психофізіологічного та психоемоційного стану, комунікативні, емоційно-вольові і гендерні особливості особистості, а також їх зміни в процесі професійного навчання та соціальної реабілітації.

Важливою запорукою високою достовірності та валідності одержаних автором дисертаційної роботи конкретних наукових результатів слід вважати використання сучасних високоінформативних аналітичних (вивчення навчальних програм, планів і розкладів, регламентуючих документів іншого змісту), гігієнічних (вивчення умов професійно-технічного навчання підлітків та встановлення їх відповідності гігієнічним нормативам, що регламентовані), соціологічних (визначення особливостей умов життєдіяльності ліцеїстів, зокрема особливостей режиму дня, харчування, психологічного мікроклімату, рухової активності, виконання вимог особистої гігієни, поширення шкідливих звичок тощо), психофізіологічних (дослідження провідних корелят розумової працездатності, уваги і пам'яті), психологічних (вивчення стану психічного здоров'я) та статистичних *методів дослідження*. Необхідно окремо відзначити, що основні методи, які використовувалися у дослідженні, дозволили отримати нові наукові дані, що в повній мірі відповідають вимогам доказової медицини відносно порівнювальності і відтворюваності результатів та їх подальшого використання у практиці сучасної гігієни дітей, підлітків і молоді та сучасної психогігієни.

Розглядаючи *ступінь обґрунтованості основних положень дисертаційної роботи*, необхідно відзначити, що поставлені мета і завдання дисертаційного дослідження в повній мірі обґрунтовані результатами проведеного патентного пошуку та аргументовані грамотно проведеним аналітичним оглядом сучасної літератури на підставі вивчення великого обсягу джерел сучасної наукової світової та вітчизняної літератури у галузі гігієни дітей, підлітків і молоді, які навчаються у різних навчальних закладах, в тому числі у закладах професійно-технічної освіти.

В межах завдань дисертаційного дослідження встановлено, що ліцеїсти типового закладу професійно-технічної освіти та соціальної реабілітації поза залежністю від їх соціального статусу перебували в спільних та сприятливих умовах навчально-виробничого середовища, яке враховує особливі потреби осіб із обмеженими можливостями, визначаючи провідну роль рівня соціальної адаптації у формуванні життєдіяльності ліцеїстів. До загальних закономірностей цього процесу належали: низька рухова активність, критичне відношення до власного, доволі часто нераціонального, навчального навантаження, натомість до принципів розбіжностей – порушення раціонального режиму дня, нехтування ліцеїстами-інвалідами вимог особистої гігієни, поширення серед значної кількості лі-

цеїстів-сиріт шкідливих звичок тощо.

В дисертаційній роботі на підставі використання провідних положень гігієнічної донозологічної діагностики цілком адекватно доведено, що впровадження системи заходів донозологічної діагностики та психогігієнічної оптимізації, здатно суттєво покращити прогностичні аспекти визначення рівня психічного здоров'я осіб із зниженим рівнем соціальної адаптації, які навчаються у професійно-технічних училищах.

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується достатньою кількістю проведених досліджень із використанням методів, що адекватні поставленим завданням. Зокрема, окремо потрібно відзначити, що загальна кількість обстежених склала 1029 осіб, здійснено 8511 спостережень відповідно до основних положень 13 сучасних методик досліджень.

Отримані матеріали підлягали статистичній обробці з використанням методів описової статистики, реалізованих у пакеті програм статистичного аналізу.

Отже, одержані результати, з методологічної точки зору слід вважати цілком обґрунтованими, такими, що надають можливість зробити адекватні узагальнення та визначити описані результати, як об'єктивно значущі.

Ураховуючи вимоги доказової медицини, автор чітко обґрунтовує наукову новизну дослідження. Зокрема, необхідно відзначити, що в дисертаційній роботі вперше встановлені загальні закономірності та особливості впливу чинників навчально-виробничого і навчально-виховного середовища на формування життєдіяльності підлітків із зниженим рівнем соціальної адаптації. Доведено, що рівень соціальної адаптації безпосередньо відбивається на успішності когнітивної діяльності ліцеїстів. Виявлені психофізіологічні функції та функціональні явища, які мають принципову залежність від рівня соціальної адаптації, стану здоров'я, терміну та форми навчання. Показано, що психологічний портрет ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації має чітко окреслені гендерні особливості та включає у свою структуру індивідуальні риси, які за окремими емоційно-вольовими і комунікативними властивостями або сприяють, або, на жаль, перешкоджають соціальній адаптації. Визначено, що загальною закономірністю формування психоемоційного стану ліцеїстів є його позитивна динаміка впродовж періоду навчання на тлі істотного покращання настрою.

Дисертаційна робота виконана у Харківському національному медичному університеті в межах комплексної науково-дослідної теми кафедр гігієни та екології № 1 і нормальної фізіології: "Розробка, апробація та впровадження сучасних технологій оцінки стану здоров'я та його корекції", зокрема в ході реалізації такого її фрагменту, як: "Гігієнічна психодіагностика та первинна психопрофілактика донозологічних станів у підлітків та молоді різного рівня соціальної

адаптації, які навчаються за інноваційними педагогічними технологіями” (№ держреєстрації 0111U009620), а також є *фрагментом науково-дослідної роботи кафедри гігієни та екології № 1 “Обґрунтування системи психогігієнічної профілактики психічних розладів у підлітків, які проживають в умовах великого міста”* (№ держреєстрації 0112U002386).

Матеріали дисертації і, передусім науково обґрунтована система заходів донозологічної діагностики та психогігієнічної оптимізації психічного здоров'я підлітків-ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації, *широко впроваджено* у діяльність цілого ряду закладів професійно-технічної освіти, у навчальний процес кафедр гігієнічного профілю вищих медичних навчальних закладів, зокрема Харківського національного медичного університету, Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, Української медичної стоматологічної академії, Донецького національного медичного університету ім. М. Горького та Ужгородського національного університету, а також у практичну діяльність Державної санітарно-епідеміологічної служби України.

Основні положення дисертаційної роботи пройшли *апробацію на цілому ряді наукових форумів*. Так, протягом періоду з 2010 по 2013 роки матеріали дисертації були оприлюднені на 11 науково-практичних конференціях, з'їздах та конгресах (у т.ч. з міжнародною участю), зокрема на науково-практичних конференціях “Актуальні аспекти діагностики, профілактики та реабілітації професійних захворювань” (Харків, 2010), “Епідеміологія, екологія та гігієна” (Харків, 2010), “Актуальні питання медицини праці та промислової екології” (Донецьк, 2010); “Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України” (Київ, 2013); “Трудове довголіття: теорія та практика медицини праці” (Харків, 2013), “Біоетика та біобезпека на сучасному етапі розвитку суспільства” (Харків, 2014) тощо.

Розглядаючи *особистий внесок здобувача*, необхідно відзначити, що автором особисто проведений аналіз наукової літератури за темою дисертації, розроблена програма дисертаційної роботи, самостійно, в повному обсязі, проведені гігієнічні, фізіологічні, психофізіологічні та психологічні дослідження, здійснено обґрунтування висновків і основних положень дисертації та розроблені оригінальні принципи психогігієнічної корекції донозологічних станів учнів професійно-технічних училищ із зниженим рівнем соціальної адаптації.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. *Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи*, передусім, полягає у встановленні загальних закономірностей та особливостей впливу чинників навчально-виробничого і навчально-виховного середовища на формування життєдіяльності підлітків із зниженим рівнем соціальної адаптації, встановленні того факту, що рівень соціальної адаптації безпосередньо відбивається на успішності когнітив-

ної діяльності ліцеїстів.

Практична значущість дисертації зумовлена розробленням та запровадженням до практичної діяльності заходів освіти комплексу гігієнічних заходів, спрямованого на збереження та зміцнення психічного здоров'я учнів професійно-технічних училищ із зниженим рівнем соціальної адаптації, які належать до категорій інвалідів та сиріт, що передбачає здійснення гігієнічної донозологічної діагностики функціонального стану і передпатологічних психічних станів, запровадження заходів з психогігієнічної оцінки та корекції умов життєдіяльності досліджуваного контингенту.

Таким чином, за сукупністю своїх критеріальних ознак *дисертація відзначається широтою наукових напрацювань та глибиною тлумачень, які мають сучасний і новітній характер, вагоме теоретичне та практичне значення.*

Оцінка змісту, наукової та літературної якості складу матеріалу і стилю дисертації, її завершеності в цілому та ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації. Дисертаційна робота Светлічного В.Ю. має стандартну для наукових досліджень подібного роду структуру та викладена грамотною літературною українською мовою, аргументовано, вдало, дохідливо, з цілком логічним та доцільним використанням наукової термінології і лексики. Слід відзначити, що викладення матеріалу цілком відповідає провідній ідеї дисертації, її завданням та програмі досліджень, які проводяться. Стиль написання дисертації в повній мірі відповідає сучасним вимогам до робіт, які подаються на здобуття наукових ступенів. Робота викладена на 187 сторінках машинописного тексту (обсяг основного тексту становить 144 сторінки), містить 6 рисунків, 47 таблиць, 4 формули.

Рукопис складається із вступу, аналітичного огляду літератури, розділу "Об'єкти, об'єм та методи дослідження", 6 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел літератури (349 назв, з яких 325 найменувань викладено кирилицею та 24 – латиницею).

Розглядаючи зміст основних розділів дисертаційного дослідження, необхідно відзначити наступне.

У "Вступі" здобувачем обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, наведені відомості щодо їх впровадження у навчальний процес закладів професійно-технічної освіти та вищих навчальних закладів, діяльність Державної санітарно-епідеміологічної служби, апробацію та відображення у публікаціях в науковій періодиці.

Матеріали розділу I "Огляд літератури" висвітлюють зміст актуальних публікацій провідних вітчизняних та закордонних фахівців, як у галузі гігієни

дітей і підлітків, присвячених проблемам, що пов'язані з різними підходами та напрямками медичної, психологічної та соціальної реабілітації підлітків, які обтяжені спадковими та набутими вадами, а також несприятливими особливостями соціального оточення, пов'язаними із сирітством. Особливої уваги заслуговують достатньо нечисленні на сьогоднішній день публікації, що знайшли відповідне відображення у розділі, в центрі якого перебувають психогігієнічні аспекти реабілітації цього контингенту підлітків, особливо в тому випадку, коли мова йде про питання медико-соціальної реабілітації в умовах навчально-виробничої діяльності.

В той же час аналіз даних наукової літератури наочно демонструє нагальну необхідність суттєвої активізації роботи в галузі розробки попереджувальних заходів щодо керування ризиками виникнення донозологічних форм психічних порушень серед представників учнівської молоді із зниженим рівнем соціальної адаптації. Виходячи з цього здобувач цілком обґрунтовано формулює мету дослідження, його основні завдання та методичний арсенал їх досягнення.

Головним змістом *розділу 2 "Об'єкти, об'єм та методи дослідження"* є визначення провідних етапів виконання наукової роботи, спрямованої на обґрунтування заходів з первинної профілактики психічних розладів у підлітків-інвалідів та сиріт, які навчаються у професійно-технічних училищах будівельного профілю. В основу програми досліджень, що проводились, покладена концепція гігієнічної донозологічної психодіагностики та корекції граничних психічних станів серед досліджуваного контингенту.

Зокрема, робочою гіпотезою було положення про те, що підлітки, обтяжені фізичними вадами та соціальним неблагополуччям, знаходяться у ситуації ризику погіршення психічного здоров'я, і тому потребують на впровадження у систему професійно-технічної освіти спеціальних реабілітаційних заходів на основі донозологічної психодіагностики та психогігієнічної корекції.

Програмно-цільова структура проведення дисертаційного дослідження передбачала реалізацію 5 головних етапів: встановлення чинників ризику та оздоровчих чинників життєдіяльності учнів професійно-технічних училищ (1 етап), проведення порівняльного аналізу когнітивної діяльності ліцеїстів із різним рівнем соціальної адаптації (2 етап), визначення ролі психологічного компоненту навчальної діяльності різних за рівнем соціальної адаптації підлітків (3 етап), дослідження особливостей впливу умов професійно-технічного навчання на психічне здоров'я ліцеїстів із різним рівнем соціальної адаптації (4 етап), наукове обґрунтування системи заходів із психогігієнічної діагностики та оптимізації функціонального стану ліцеїстів у процесі їх соціальної реабілітації (5 етап).

У розділі 3 *"Психогігієнічна характеристика впливу умов професійно-*

технічного навчання на життєдіяльність підлітків із зниженим рівнем соціальної адаптації” були встановлені чинники ризику порушень фізичного, психічного та соціального здоров'я учнів ліцею будівництва та соціальної реабілітації. Показано, що умови перебування представників усіх досліджуваних груп ліцеїстів є спільним та відповідно до більшості показників цілком задовольняють гігієнічним вимогам. Навчально-виховний процес передбачає змішану систему навчання та проживання осіб із різним рівнем соціальної адаптації. Проте суттєві недоліки в організації навчального процесу пов'язані з порушеннями гігієнічних вимог до раціональності та структурованості денного і тижневого навантаження ліцеїстів. Принциповими особливостями формування життєдіяльності ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації є недотримання правил раціонального режиму, нехтування ліцеїстами-інвалідами вимог особистої гігієни, поширення серед значної кількості ліцеїстів-сиріт шкідливих звичок, насамперед паління.

У розділі 4 *“Вплив умов життєдіяльності на когнітивну діяльність ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації”*, за умов натурного фізіолого-гігієнічного експерименту, наведені дані спостережень за динамічними змінами розумової працездатності і психоемоційного стану учнів ліцею будівництва та соціальної реабілітації. До груп порівняння увійшли наступні учні ліцею: ліцеїсти-інваліди і ліцеїсти-сироти, а також здорові ліцеїсти з благополучних сімей (контрольна група). Крім того, функціональний стан ліцеїстів оцінювався за характером професії, яку вони засвоювали. Доведено, що розумова працездатність та стан провідних корелят пам'яті чітко залежить від ступеня соціальної адаптації ліцеїстів, безпосередньо відбиваючись на результатах їх навчання. Динаміка розумової працездатності визначає і особливості професійного навчання. Різнострамованість зрушень показників розумової працездатності у осіб, які засвоюють професії при комплексній формі навчання (штукатур, лицювальник-пліткар, муляр тощо), свідчить про фізіологічну доцільність отримання професій одного профілю.

У розділі 5 *“Вплив умов професійного навчання на психічну складову життєдіяльності ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації”*, особлива увага приділяється особливостям особистості, з якими пов'язані успішність навчання та психічне здоров'я. На великому фактичному матеріалі показано, що поза залежністю від ступеня соціальної адаптації, психологічний портрет більшості ліцеїстів (від $60,4 \pm 3,44\%$ до $77,23 \pm 2,95\%$, $p < 0,05-0,01$) включає наступні риси: “розсудливий товариський тип особистості із добрим внутрішнім самоконтролем і адекватною самооцінкою на тлі динамічного та позитивно забарвленого спілкування”. Дівчата більш адекватні у питаннях міжособистісного спілкування та емоційно-вольових аспектів поведінки, ніж юнаки. Для ліцеїстів-інвалідів характерний психологічний портрет із різнострамованістю особистісних рис, а по-

ведінкова компенсація зазначених рис відбувається за рахунок суворого дотримання нормативних вимог поведінки. Для ліцеїстів-сиріт характерна спрощеність психологічного портрету.

У розділі 6 *“Вплив умов професійного навчання на стан психічного здоров'я ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації”* показано, що до загальних закономірностей формування психічного здоров'я ліцеїстів слід віднести значне поширення серед них донозологічних психічних станів (2:1, $p < 0,01$), яка не змінюється впродовж всього терміну навчання ($p > 0,05$) та не залежить від рівня соціальної адаптації ($p > 0,05$). Про меншу психологічну стійкість підлітків із зниженим рівнем соціальної адаптації до умов життєдіяльності, свідчить значне поширення серед них ($p > 0,05$) станів-попередників щодо виникнення астенії (від $19,23 \pm 7,73\%$ до $50,00 \pm 17,68\%$ від числа опитаних). При цьому фізичне здоров'я ліцеїстів-інвалідів характеризується високим рівнем поширення хвороб кістково-м'язової і нервової систем, сколіозом, астигматизмом, логоневрозом та дефектами мови, уродженими аномаліями та вадами розвитку тощо. Фізичне здоров'я ліцеїстів, які не належать до категорії інвалідів, характеризується відсутністю розбіжностей в структурі патологічної ураженості.

У розділі 7 *“Наукове обґрунтування психогігієнічних заходів із збереження здоров'я підлітків-ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації”* на підставі узагальнення отриманих даних наводиться детальна характеристика умов життєдіяльності учнів системи професійно-технічної освіти із зниженим рівнем соціальної адаптації. Доведено, що до загальних позитивних чинників життєдіяльності ліцеїстів, які мають справляти оздоровчий вплив на стан загального і психічного здоров'я підлітків, належать сприятливі гігієнічні умови навчання та проживання, а також оптимальний психологічний мікроклімат у навчальному колективі. Такі умови сприяють формуванню позитивних особистісних рис, справляють сприятливий вплив на психоемоційний стан, забезпечують поступальний розвиток когнітивних функцій. Негативні чинники життєдіяльності ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації, в першу чергу, пов'язані із певним колом несприятливих умов життєдіяльності та з індивідуальними і груповими особливостями психологічного та фізичного стану досліджуваних, призводячи до виникнення дезадаптаційних порушень. Тому система заходів донозологічної діагностики та психогігієнічної оптимізації психічного здоров'я підлітків-ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації будується на використанні оздоровчих чинників навчально-виховного середовища та усуненні, або психогігієнічній корекції, чинників ризику, які мають місце.

У розділі *“Аналіз і узагальнення результатів дослідження”* автор продемонстрував уміння не тільки констатувати факти, але й вірно, з позицій гігієни загалом і психогігієни зокрема, тлумачити їх. У цьому розділі наведені основні

результати досліджень та здійснено їх обговорення в порівнянні з даними сучасних джерел наукової літератури, стисло викладено основний зміст дисертації, проведено узагальнення результатів власних досліджень.

Висновки дисертації органічно випливають з матеріалів наукового дослідження та адекватно відбивають його результати, є науково обґрунтованими, логічними, такими, що мають об'єктивне підґрунтя та привертають на себе увагу вагомою науковою новизною і практичною значущістю для сучасної гігієнічної науки та практики.

Автореферат дисертації об'єктивно і повно відображує зміст та головні результати дисертаційної роботи. Слід відзначити і повну ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації.

Отже, *основні наукові положення дисертаційної роботи* Светлічного В.Ю. логічно розкривають суть дослідження і випливають із поставлених у роботі мети і конкретних завдань, що дозволяє автору не тільки надати детальну гігієнічну характеристику умов навчання ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації, але й навести детальну характеристику їх способу життя у зв'язку із розв'язанням проблеми збереження здоров'я зростаючого покоління.

Повнота викладення основного змісту дисертації в опублікованих працях у наукових виданнях. Оцінюючи ступінь оприлюднення основних результатів роботи, слід відзначити, що авторкою цілком витриманий *принцип офіційної публічності*. Матеріали дисертації адекватно відображені в 14 публікаціях у науковій періодиці, в тому числі у 6 статтях у провідних фахових виданнях, рекомендованих МОН України (журнали "Військова медицина України", "Вісник Вінницького національного медичного університету", "Вестник гигиены и эпидемиологии", "Медицина сьогодні і завтра", науковий збірник "Гігієна населених місць") та у фаховому зарубіжному виданні: "Курский научно-практический вестник "Человек и его здоровье", в 7 працях апробаційного характеру та в 1 роботі, яка додатково відображає результати дисертації.

Отже, *рівень викладення основного змісту дисертації в опублікованих працях, в тому числі у наукових фахових виданнях, цілком відповідає загальноприйнятим вимогам та об'єктивно відображує головні наукові положення, які виносяться на офіційний захист.*

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Основні результати проведеного дисертаційного дослідження і, зокрема, науково обґрунтована та впроваджена система заходів донозологічної діагностики та психогігієнічної оптимізації психічного здоров'я підлітків-ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації рекомендуються для подальшого впровадження у закладах професійно-технічної освіти, лікувально-профілактичних та реабілітаційних установах для дітей і підлітків із вадами розвитку, інтернатних

зкладах та притулках для неповнолітніх, в яких навчально-виховний процес поєднується з трудовим вихованням. Результати проведених досліджень потребують на подальше впровадження і у навчальний процес кафедр профілактичної медицини і гігієнічного профілю медичних і педагогічних вищих навчальних закладів.

Зауваження щодо оформлення і змісту дисертації. *Принципових зауважень до дисертації немає.*

Водночас, аналізуючи основні результати проведеного наукового дослідження, на наш погляд, необхідно звернути увагу здобувача на деякі зауваження щодо його оформлення, *передусім стилістичного і орфографічного змісту*. Наприклад орфографічно та граматично вірним слід вважати вирази: не “на протязі”, а “протягом” або впродовж”, не “ступеню”, а “ступеня”, не “вираженість”, а “вираження” або “ступінь вираження” і т.д.

Крім того, оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Светлічного В'ячеслава Юрійовича, у *порядку дискусії* хотілось би почути від здобувача *відповіді на ряд запитань*:

1. Якою є Ваша особиста думка про доцільність функціонування системи державної професійно-технічної освіти у тому вигляді, в якому вона існує сьогодні, в теперішній час?

2. Які принципові переваги визначають навчальну, виховну та (можливо) медичну ефективність спільного навчання ліцеїстів із зниженим рівнем соціальної адаптації (інвалідів і сиріт) та здорових осіб з благополучних сімей?

3. Чим, на Вашу думку, можна пояснити такий фізіологічний феномен, як неспроможність більшості представників різних груп порівняння до швидкого включення у навчальну діяльність у понеділок, на початку навчального тижня загалом?

4. З чим, на думку автора, пов'язаний значний (до $77,23 \pm 2,95\%$, $p < 0,05-0,01$) та незалежний від соціального статусу і стану здоров'я ліцеїстів, рівень поширення донозологічних психічних станів?

Однак означені побажання та зауваження аж ніяк не впливають на високу загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка представлена на офіційний захист.

ВИСНОВОК

Дисертація Светлічного В'ячеслава Юрійовича на тему: “Психогігієна професійно-технічного навчання підлітків із зниженим рівнем соціальної адаптації”, що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.01 – Гігієна та професійна патологія, є самостійною закінченою науковою працею, в якій отримані нові науково

обґрунтовані результати, котрі в сукупності, на підставі науково-обґрунтованих принципів гігієнічної донозологічної діагностики психічних порушень, вирішують задачу збереження здоров'я ліцеїстів закладів системи професійно-технічної освіти із зниженим рівнем соціальної адаптації.

За основними змістовними ознаками, актуальністю, науковою новизною та ґрунтовністю провідних положень, висновків і рекомендацій, теоретичним і практичним значенням, дисертація в повній мірі відповідає вимогам п. 11 "Порядку присудження наукових ступенів", затверджених Постановами Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року та № 656 від 19.08.2015 року щодо кандидатських дисертацій, а здобувач заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.01 – Гігієна та професійна патологія.

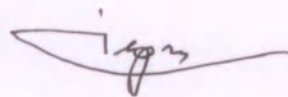
Офіційний опонент

Завідувач кафедри

загальної гігієни та екології

Вінницького національного медичного
університету ім. М.І. Пирогова МОЗ України

доктор медичних наук, професор

І.В. Сергета

